Наше Слово

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК
TYGODNIK UKRAIŃSKI
UKRAINIAN WEEKLY

Рік LXIX № 49 (3512) Варшава, 8 грудня 2024 року, Ціна / Cena 5 zł (vat = 8%) INDEKS 366609 ISSN 0027-8254 Інтернет-версія газети nasze-slowo.pl

Фото з сайту gov.pl (автор Себастян Індра)

Зустріч міністрів: Україна робить крок назустріч Польщі в питанні ексгумацій. с. 6

Сеймова дискусія про акцію «Вісла». с. 2

Яке майбутнє допомоги українським біженцям? с. 8

ISSN 027-8254
49
9 770027 825245

eprasa.pl 9cfee7760e

АНАЛІТИКА

Григорій СПОДАРИК

Сеймова дискусія про акцію «Вісла»

Не співчувайте, а прийміть конкретні рішення

Представники української та лемківської громади під час сеймової дискусії про припинення слідства у справі акції «Вісла» вказали конкретні неадекватні дії з боку прокурорів польського Інституту національної пам'яті (ІНП). Розкритикували й поведінку державної сторони у справі повернення лісів представникам лемківської громади.

Дискусія відбулася 20 листопада в рамах засідання Сеймової комісії уряду та нацменшин. Інформацію про припинення слідства представив директор Головної комісії у справах злочинів проти польського народу та заступник прокурора Анджей Позорський. Він нагадав, що провадження було відкрите у 2007 році після звернення Об'єднання українців у Польщі. Йшлося про визнання депортацій в межах акції «Вісла» за комуністичний злочин і геноцид. У 2008-му ІНП відмовився відкрити слідство, і таке рішення у 2009 році підтримав суд. Лише у 2012 році після звернень багатьох суб'єктів, зокрема тодішнього голови ІНП Лукаша Камінського, слідство остаточно було відкрите. Однак 24 листопада 2023 року, після 11 років роботи, прокурор ІНП прийняв рішення про припинення слідства, не знаходячи в акції «Вісла» правових ознак комуністичного злочину та злочину проти людства. Анджей Позорський зазначив, що прокурор навів аргументи, що акція «Вісла» ґрунтувалася на положеннях тогочасного закону. Водночас у рішенні зазначено, що комуністична влада не мала наміру повністю чи частково знищити українську національну групу. І знову це рішення було оскаржено в Окружному суді Варшави, який у своїй ухвалі від 22 жовтня 2024 року вирішив продовжити провадження. Цитуючи фрагмент рішення, Анджей Позорський повідомив, що суд визнає припинення неправильним і наказує ще раз переглянути доводи, факти, зокрема наукові праці, однак не вказує, про які саме йдеться. Він також повідомив, що наразі триває провадження та попереднє рішення про закриття скасоване.

– Розслідування буде продовжено до 5 лютого 2025 року. Якщо за цей час прокурор не завершить це провадження, він повинен буде звернутися до вищого прокурора з клопотанням про продовження строку розслідування та вказати, які дії він ще хоче виконати у цій справі, – повідомив Анджей Позорський. Проте юридичний консультант Об'єднання лемків Павло Сокіл сказав, що прокурор навмисно замовчує інші заяви Окружного суду у Варшаві. Наприклад, про те, що постанова прокурора ІНП просуває тезу, що переселення українців мало на меті захистити їх від українського підпілля.

– Це цілковито суперечить тому, що не було наміру евакуювати суто польське населення, яке ще більше було під загрозою нападів українського підпілля та випадкових жертв, – зауважує Павло Сокіл. Він також зазначив, що ІНП говорить про відсутність національної ознаки, а, як відомо, переселенню підлягали всі без винятку українці, і лише у випадку змішаних сімей основним критерієм була співпраця з підпіллям. Юридичний консультант наголосив, що прокуратуру ІНП не цікавлять матеріальні втрати переселенців.

Своєю чергою Стефан Дудра – представник лемків у Спільній комісії уряду та меншин – говорив, що ІНП не взяв до уваги той факт, що постанова від 24 квітня 1947 року, яка була підставою для переселення, порушує 101-шу статтю чинної на той час «березневої конституції».

«Ця стаття, надаючи, серед іншого, свободу переселення для польських громадян, чітко зазначала, що тільки закон, а не постанова може обмежити це право», – вказував Стефан Дудра. Він також наголосив, що президія Ради міністрів 1947 року діяла без жодних правових підстав. Тому всі акти, видані цим органом, можна вважати такими, що суперечать принципам верховенства права. Представник лемківської громади нагадав також, що ІНП не звернув увагу на такі характеристики акції «Вісла», як позаправовий порядок запровадження, застосування принципу колективної відповідальності, обмеження права на свободу пересування і поселення та свободу віросповідання, порушення принципу права власності тощо.

– Обмеженням свободи без вироку суду та прикладом незаконного затримання був Центральний табір праці у Явожні, – згадує Стефан Дудра. На його думку, акція «Вісла» повністю відповідала ознакам злочину проти людяності за визначенням, яке міститься в статті 3 закону про Інститут національної пам'яті, а також була комуністичним злочином, про який ідеться у статті 2 цього закону. Не визнаючи цього, на думку Стефана Дудри, Інститут керується політичними мотивами.

У дискусії взяв участь також Григорій Купріянович, співголова Спільної комісії уряду та нацменшин. Представник української спільноти підкреслив, що незабаром буде відзначення 80-річчя акції, а в дискусіях повторюються ті самі слова та аргументи. Водночас він зауважив, що держава часто без проблем визнавала переслідування комуністичними злочинами, але постраждала сторона тоді не була представниками української громади.

– Варто нагадати, що рішення про припинення розслідування у справі акції «Вісла» мало не лише правові наслідки, які нещодавно були скасовані рішенням суду. Це також мало соціальні наслідки, оскільки у громадян, особливо тих, хто належить до національних та етнічних меншин, через таке рішення прокуратури зросло відчуття несправедливості та нерівного ставлення, – сказав Григорій Купріянович. Він також підкреслив, що як припинення провадження, так і нинішній виступ прокурора Анджея Позорського можуть викликати здивування в усіх, хто знає наукову літературу про акцію «Вісла». На думку співголови комісії, дивними є, зокрема, твердження про гуманний спосіб проведення акції чи невикористання національного критерію.

– Схоже, що рішення про припинення розслідування та аргументи, які використовують прокурори ІНП, осміюють польську державу, яку вони повинні представляти, – сказав Григорій Купріянович.

eprasa.pl 9cfee7760e

Різко критикував рішення ІНП ще один представник української громади, адвокат Петро Федусьо. На початку він згадав слова прокурора Анджея Позорського про відсутність конкретних рекомендацій у рішенні суду про відновлення розслідування. Юрист підкреслив, що зміст цього рішення членам комітету не відомий і вони отримують лише ту інформацію, яку хоче надати ІНП. Петро Федусьо підкреслив, що представник ІНП зупинився на двох реченнях, тоді як у постанові суду на 18 сторінках ідеться про те, чому потрібно відновити слідство і чого не було зроблено.

– Ми чули, що предметом цього розслідування було лише рішення про переселення, а не його хід. Тому я риторично запитую: навіщо було допитувати 500 свідків? Що знали люди, яким було 4-5 років і які пасли корів, про правові підстави їхнього переселення? Які знання вони приносять? Ну, хіба що ми виявляємо потерпілих. Але навіщо це встановлювати, якщо прокурор ІНП вважає, що законні підстави для переселення були, а перевищення повноважень не було? Якщо ця умова виконується, то з якою метою опитували 500 свідків протягом 11 років? – питає Петро Федусьо. Адвокат також зазначив, що Об'єднання українців у Польщі звернулося з проханням оприлюднити рішення Окружного суду, щоб усі бачили інший погляд на цю справу, а не лише той, який представляє ІНП у своїх повідомленнях. Під час нещодавнього засідання Спільної комісії уряду та нацменшин заявників було повідомлено, що така публікація неможлива з міркувань захисту персональних даних. Петро Федусьо, однак, заявив, що такі дані можуть бути замальовані. Торкаючись питання таємниці слідства, він навів приклад, коли були опубліковані рішення ІНП та списки жертв із зазначенням імен, прізвищ та адрес. Згадав теж, що сам прокурор Анджей Позорський у той час, коли рішення про припинення розслідування щодо акції «Вісла» ще не було остаточним, опублікував у тижневику «wSieci» статтю про це розслідування.

– Якщо вказати на державний інтерес, то через 77 років у чому може він полягати, коли не надають інформації про те, як оцінювався хід провадження? Для кого і для чого це? – знову запитав Петро Федусьо.

На засіданні комісії також обговорили питання судових процесів щодо повернення лісів, конфіскованих у лемків після переселення. На початку представники Міністерства клімату та навколишнього середовища запевнили, що розуміють важливість питань, а потім перепросили, бо їм надали інформацію для аналізу та обговорення лише трохи раніше, ніж за годину до засідання.

– Як ми можемо вести дискусію, якщо навіть голова комісії не читала цю інформацію? – запитав юридичний консультант Об'єднання лемків Павло Сокіл.

У цій ситуації голова комісії Ванда Новіцка повідомила, що зацікавлені особи зможуть поставити письмові запитання, які будуть передані до міністерства.

До дискусії теж долучився Стефан Клапик, заступник голови Об'єднання лемків у Ґорлицях. Перше, на що він звернув увагу, – це відсутність діалогу, особливо коли при владі була попередня політична група. Тоді уряд навіть не докладав зусиль, щоб відповісти на листи. Після зміни влади громада отримала заяви про відкритість, провели зустріч у міністерстві, але позитивних рішень і далі не було. Стефан Клапик зазначив, що однією з головних проблем є те, що питаннями повернення лісу займається команда прокурорів, призначена ще попереднім міністром юстиції Збіґнєвом Зьобро.

– Нам телефонують люди у справі судових рішень 15-20-річної давнини, котрі було проведено за повної процедури щодо повернення майна, що зайняла наступні 15-20 років. Тепер процес повернувся до початкової точки. Говорять про перевірку законності цих повернень. Я слухаю людей, яким навіть за 90, і вони плачуть, бо прокурор викликає їх на 4-годинні допити, які відбуваються по всій Польщі. Ці люди залякані, це дуже сумно, – сказав Стефан Клапик. Він попросив допомогти позивачам довести ці справи до кінця, а не підігрівати атмосферу довкола повернення лемкам незаконно відібраного майна.

– Такий стан речей не може тривати. Ми, як жертви чи їхні нащадки, вимагаємо лише того, що в нас незаконно відібрали, – нагадав Стефан Клапик. Він також зазначив, що громада хотіла розв'язати проблему через реприватизаційний закон, але жоден із цих проєктів не було реалізовано.

Стефан Дудра теж підкреслив, що вже 20 років бере участь у засіданнях, присвячених акції «Вісла», але основні проблеми залишаються нерозв'язаними.

– Я б звернувся до ваших депутаток та депутатів з проханням, щоб вони перестали нас жаліти й говорити, що нас розуміють, що нас покривджено. Я думаю, що вже настав час для конкретних рішень. Цього заслуговують усі, хто був незаконно переселений, – зазначив Стефан Дудра, влучно коментуючи ситуацію навколо оцінки акції «Вісла» та повернення конфіскованого майна. На його думку, незалежно від того, хто був при владі в Польщі з 1989 року, немає політичної волі займатися цими справами.

Григорій Купріянович також попросив парламентаріїв про відповідну увагу. Він нагадав, що польська комуністична держава повелася ганебно, позбавляючи переселенців їхньої малої батьківщини та місць, де вони жили століттями, а також майна. Григорій Купріянович зазначив: заяви на кшталт того, що люди отримали колишню німецьку власність, є цинічними й нечесними. Українець також закликав пам'ятати, що людям, яким вдалося повернутися, зазвичай доводилося викуповувати те, що в них було відібрано.

– Ідеться про моральний і соціальний вимір. Люди почуваються скривдженими, а дії держави не вгамовують це почуття. Навпаки – інформація про діяльність прокурорської групи, яка розслідує законність повернення лісів, поглиблює травму. Людей, які повернули своє майно згідно з чинним у Польщі законодавством, наразі тягають на допити прокуратори й фактично залякують, – сказав Григорій Купріянович.

Представник Міністерства клімату та навколишнього середовища повідомив, що у 2000-2023 роках на підставі рішень воєводи та вироків цивільних судів Державні ліси повернули представникам лемківської громади приблизно 900 гектарів лісу. Це відбулося переважно на території регіональної дирекції Державних лісів у Кракові. Було згадано про 888 гектарів з ринковою вартістю приблизно 70 мільйонів злотих. Чиновник кілька разів стверджував, що чинний уряд відкритий до дискусій з меншинами.

***

Таке твердження, як у справі лісів, так й щодо правової оцінки акції «Вісла», варто було б ще довести реальними діями. Хоча для справедливості варто згадати, що прокурор Анджей Позорський нічого зі свого боку не обіцяв...

eprasa.pl 9cfee7760e

«Плетиво» у Перемишлі

5 грудня о 18:00 у Народному домі в Перемишлі відбудеться зустріч навколо книги «Плетиво – про українців із Польщі. Розмови з Петром Тимою». Розмову з авторкою книги Ізою Хруслінською та Петром Тимою вестиме Едвін Бендик, журналіст, публіцист та письменник і водночас голова Фонду імені Стефана Баторія.

Нагадаємо, що «Плетиво» є результатом 26-річної тісної співпраці авторки книжки з громадою українців Польщі, ОУП та участі в польсько-українському діалозі. Книга – це смілива спроба показати, хто такі українці в Польщі, які чинники та процеси впливали й впливають на них, а також намагання польки Ізи Хруслінської поглянути на цю спільноту, її історію та право на власну історичну пам'ять з іншої перспективи, ніж та, що є провідною в Польщі. Співрозмовники порушують тему відносин з поляками, польсько-українського конфлікту 1939-1947 років, внеску українців у розбудову демократичної Польщі. У розмові з'являються важливі й актуальні питання, зокрема, чим є Україна для українців з Польщі, котрі є польськими громадянами.

Зустріч із заступником міністра науки та вищої освіти Польщі

23 листопада український Народний дім у Перемишлі відвідав заступник держсекретаря Міністерства науки й вищої освіти професор Анджей Шептицький. Це була нагода показати представнику міністерства 120-річну будівлю, поговорити про її подальшу й новітню історію та насамперед про плани на майбутнє.

Учасники зустрічі згадували, серед іншого, про наукові та дослідницькі перспективи діяльності, виклики, що стосуються нацменшинної організації, питання навчання дітей та молоді з України в Польщі. У ній взяли участь, зокрема, представники ОУП з Перемишля та Йоанна Баран, директорка школи імені Маркіяна Шашкевича у Перемишлі.

Фото з архіву Народного дому

Надання школі у Ґурові імені Мирона Сича

З огляду на приготування до присвоєння Комплексу шкіл з українською мовою навчання в Ґурові-Ілавецькому імені Мирона Сича шкільна громада та педагоги звертаються до всіх випускників, друзів, знайомих та охочих із проханням надіслати свої спогади про почесного директора.

Матеріали можуть бути у різних формах: допис, фото з домашніх архівів, статті з газет і журналів тощо.

Ініціатори присвоєння школі імені Мирона Сича просять переказувати матеріали до кінця січня 2025 року на електронну пошту: patronszkoly@szkolaukr.pl.

Матеріали теж знадобляться для створення кімнати-музею та видання книги-літопису.

Мирон Сич був випускником українського ліцею в Ґурові-Ілавецькому, а після здобуття вищої освіти – його вчителем і засновником Комплексу шкіл з українською мовою навчання в Ґурові, де став директором. Не забув про неї теж як парламентарій, коли двічі ставав депутатом польського Сейму, а також віцемаршалком Вармінсько-Мазурського воєводства. Українець помер у квітні 2024 року.

Варто додати, що нещодавно вийшла друком книга, присвячена Мирону Сичу – «Тридцять років з меншинами». Її автором є Віктор Марек Лейк, а одним із місць презентації видання стала українська школа в Ґурові. Подія відбулася 21 листопада. На ній, окрім автора, були присутні Олександр Плодистий, генеральний консул України в Ґданську, Ігор Гривна, головний редактор «Ґазети ольштинської», директорка українського навчального закладу в Ґурові Марія Ольга Сич та інші гості.

Державні відзнаки для лідерок українських організацій з Варшави

Мирослава Керик

Наталія Панченко

19 листопада двоє українських активісток, які діють у Варшаві, отримали в Києві від президента України Володимира Зеленського орден «За заслуги» III ступеня.

Перша з них – це Мирослава Керик, яке живе у Варшаві вже понад 20 років. Вона – історикиня та соціологиня, спеціалістка у справах міграції українців до Польщі. Багато років очолює фонд «Український дім» (раніше – «Наш вибір»), з яким співпрацює ОУП, та є співзасновницею осередку Український дім у Варшаві.

За діяльність на користь польсько-українського діалогу нагороджена почесним знаком «За заслуги перед Вар-

eprasa.pl 9cfee7760e

шавою», відзнаками «Золоте віяло», «Пам'ять справедливих». У 2019 році балотувалася до Сейму Польщі. Була номінована на премію «Варшав'янка року» у 2022-му. Увійшла до списку 24 жінок польського журналу «Forbes Women» за 2024 рік.

«Ця нагорода для усього колективу Українського дому та Варшавської української школи! Ви неймовірні», – написала після відзначення державним орденом у Києві на своїй сторінці у фейсбуці Мирослава Керик.

Друга з нагороджених українок, яка мешкає у Варшаві, – Наталія Панченко, лідерка організації «Євромайдан-Варшава». Її громадська активність у столиці Польщі стала помітною з 2013 року, коли в Україні почався Євромайдан. Тоді у Варшаві щоденно проводили протести та демонстрації, які очолювала українка. Це вона разом з іншими активістами блокувала російські й білоруські вантажівки на польському кордоні з початку повномасштабної війни в Україні.

Займалася та займається іншими соціальними проєктами, допомагає українцям, Україні, зокрема проводить збірки для ЗСУ.

У 2019 році стала лауреаткою Волонтерської премії України, а у 2022 році отримала нагороду «ShEO Awards 2022» польського видання «Wprost» у категорії «Активіст року».

Отримавши орден «За заслуги» III ступеня, Наталія Панченко на своїй фейсбук-сторінці написала: «Цю нагороду я присвячую всім волонтерам „Євромайдан-Варшава" та фонду „Stand with Ukraine", тим, хто нас підтримує, і тим, для кого ми все це робимо, – тим, хто воює в окопах, завдяки чому Україна досі існує».

Фото з фейсбук-сторінок Мирослави Керик та Наталії Панченко

Концерт «Червона калина» – у боротьбі за волю України

Під таким гаслом у другій половині листопада у Мокрому відбулася поетично-пісенна зустріч, яка вже стала традицією серед циклічних заходів цього села над річкою Ослава. Давній задум організувати для місцевої громади концерт, який нагадав би про традиції співу патріотичних пісень, був однозначно потрібним. Мовляв, у душі кожного місцевого українця ці пісні закорінені десь глибоко в душі. І хоча раніше дійсність не вимагала такого прояву патріотизму, все-таки в очах глядачів з'являвся природний блиск. Так було першого разу й так залишилося до сьогодні. Змінилася дещо сучасність. З перших звуків пісні «Ой, у лузі червона калина», яка прозвучала на Майдані Незалежності, ми відчули, що підсвідомо потрапили в суть. Ми розпочали наново висловлювати своє бажання про вільну Україну, про історичну пам'ять, про українські вікові традиції, побудовані на прагненні бути вільними й мати можливість розмовляти рідною мовою. І це суть козацьких, стрілецьких чи повстанських пісень. Виявляється: вкотре вони дуже актуальні й потрібні.

На сцені прозвучали пісні та вірші у виконанні місцевих ансамблів «Сьпіванка», «Лем Ми» (село Команча) та «Ослав'яни», а також юних українців, що приїхали після повномасштабного нападу росії. В устах молоді, яка мусила тікати з батьківщини від війни, слова про Україну, свободу, про тих, хто захищає рідні землі, звучали

найсильніше. Відважно, можливо, по-дитячому наївно, щиро. Концертні номери об'єднували словом співачка, художниця, композиторка Сусанна Яра та актор, співак Іван Довгалюк. Ці харизматичні ведучі захопили також своїми незвичайними голосами, виконуючи пісню «Був собі стрілець».

Цьогорічний концерт у Мокрому був присвячений постаті Романа Купчинського, відомого українського композитора, поета, прозаїка, журналіста, громадського діяча, автора багатьох віршів та жартівливих, ліричних і патріотичних пісень. Його пісні співають чергові покоління українців. Серед його творів дуже відомі й популярні стрілецькі пісні: «Зажурились галичанки», «Їхав стрілець на війноньку», «Як з Бережан до Кадри», «Човен хитається серед води», «Не сміє бути в нас страху» тощо. У 130-ту річницю з дня народження Купчинського на сцені прозвучали пісні його авторства з історичним коментарем щодо подій, яких вони торкалися. Бувши в шеренгах Українських січових стрільців, він став учасником боїв на Маківці, а згодом у боях за Львів. Шлях перемог та поразок, яким пройшов молодий Купчинський з цією армією, має своє відображення в його поетичній спадщині.

Важливим елементом поетично-пісенної зустрічі у Мокрому була виставка картин місцевого художника Мирона Гаврильця та юного, також дуже талановитого митця, Романа Сцібайла, який від моменту повномасштабного вторгнення росії в Україну перебуває в Польщі. Їхні картини торкалися переважно війни. На них зображено суб'єктивне бачення сучасних подій в Україні, котра веде безперестанну боротьбу за свою землю, свою честь, за своє майбутнє. Усі праці були призначені на продаж для підтримки українських військових. У такий спосіб проведено фінансову збірку для ЗСУ. Зібрані кошти передано для штабу «Львів Опір», яким керує Ірина Кметь.

Концерт «Червона калина» вкотре підтвердив, що пісня може людей гуртувати й підсилювати у боротьбі за правду. Нехай це слово додає крил, надії й відваги – усього, що зараз українцям найбільше потрібно. Разом з піснею ми висловлюємо свої сподівання та продовжуємо наш генетичний код. Так ми докладаємо ще одну цеглинку до відбудови постраждалої України. І ми дуже віримо в її перемогу.

Ярослав МАШЛЮХ

Фото надали організатори

Більше новин читайте на сайті: nasze-slowo.pl.
Опрацював на основі повідомлень Павло ЛОЗА

eprasa.pl 9cfee7760e

Підготувала Тетяна ДАНЮЧЕНКО

Зустріч міністрів: Україна робить крок назустріч Польщі в питанні ексгумацій

Андрій Сибіга та Радослав Сікорський. Фото з сайту gov.pl (автор Себастян Індра)

У вівторок, 26 листопада, міністр закордонних справ України Андрій Сибіга зустрівся у Варшаві з міністром закордонних справ Польщі Радославом Сікорським. Одними з важливих пунктів, які вони обговорили, були складні питання історичного минулого, зокрема, ексгумацій на Волині. За результатами зустрічі міністри ухвалили спільну заяву.

«Не існує жодних перешкод»

Згідно з документом, найближчим часом дві країни розпочнуть роботу спільної робочої групи під егідою міністерств культури, щоб провести предметну роботу та досягти згоди між сторонами.

«Україна і Республіка Польща започаткують діяльність спільної Робочої групи під егідою Міністерства культури та стратегічних комунікацій України та Міністерства культури та національної спадщини Республіки Польща з метою проведення фахової роботи та досягнення порозуміння між сторонами. Україна підтверджує відсутність перешкод для проведення польськими державними інституціями і приватними компаніями у співпраці з відповідними українськими інституціями пошукових і ексгумаційних робіт на території України згідно з законодавством України та заявляє про готовність позитивно розглядати заявки з цих питань», – йдеться в спільній заяві.

Глава МЗС України Андрій Сибіга відзначив, що обидві країни працюватимуть над практичними механізмами вирішення справ, пов'язаних з пошуками та ексгумаціями та підкреслив, що українці, як і поляки, зацікавлені в тому, щоб між двома народами не було жодних непорозумінь. «Кожна родина має право гідно вшановувати пам'ять своїх предків», – сказав він.

Зі свого боку Радослав Сікорський зазначив: «Україна підтверджує, що не існує жодних перешкод для польських державних установ та приватних осіб у співпраці з відповідними українськими установами для проведення пошукових та ексгумаційних робіт на території України відповідно до українського законодавства, і заявляє про свою готовність позитивно розглядати заявки у цих питаннях».

Прем'єр-міністр Польщі Дональд Туск назвав цю домовленість «запорукою повного примирення наших народів, такого необхідного в цей драматичний момент нашої спільної історії» та додав: «Україна не блокуватиме ексгумацію жертв Волинської трагедії. Наші міністри приступають до роботи над конкретикою. Сподіваюся, що цього разу перешкод більше не буде».

Очільник Інституту національної пам'яті Польщі Кароль Навроцький заявив, що його установа може розпочати ексгумаційні роботи на Волині протягом 24 годин. Він зазначив, що ІНП «з 2017 року послідовно бореться за те, щоб усі результати ексгумацій та розкопок на Волині були правдою». «У 2017 році ІНП надіслав перший запит на проведення пошуково-ексгумаційних робіт. Цей запит стосувався низки населених пунктів. (...) У період з 2017 по 2024 рік ми надіслали дев'ять таких запитів. Жо-

eprasa.pl 9cfee7760e

ден з цих запитів не був прийнятий українською стороною», – сказав він.

За словами Навроцького, якщо публічні декларації політиків – це не просто політичні декларації, то в Інституті національної пам'яті – єдиній установі, яка готова взятися за ексгумаційні роботи на Волині, – чекають на офіційне підтвердження і відповідь на запити. Пошуки можуть розпочатися, незважаючи на війну, яка триває в Україні, війна не має жодного впливу на ефективність діяльності працівників Інституту національної пам'яті, додав він. Навроцький запевнив, що у розпорядженні ІНП є і люди, і техніка, тож якщо буде офіційне рішення з цього питання, а не просто декларація – на Волинь поїдуть підготовлені команди. «Бюро розшуку та ідентифікації ІНП готове провести реальні пошуки на Волині протягом 24 годин. Тож ми чекаємо на офіційне підтвердження цієї інформації», – сказав він.

Нагадаємо, що раніше Український інститут національної пам'яті заявляв, що має намір включити в план роботи з пошуку та ексгумації останків поляків у Рівненській області у 2025 році, реагуючи на відповідні запити з боку громадян Польщі.

Військова та політична підтримка

Окрім історичних питань на зустрічі міністри обговорили співпрацю та військову підтримку України у війні з росією і в цілому підтвердили взаємну відданість зміцненню дружніх, добросусідських, стратегічних відносин між Україною та Польщею.

Глава МЗС України поінформував колегу щодо ситуації на фронті. Андрій Сибіга зазначив, що українські воїни потребують більше зброї та техніки, і підкреслив особисту глибоку вдячність Польщі за потужну оборонну підтримку. Також він порушив питання передачі Україні польських МіГів. Міністр зазначив, що українська сторона розуміє важливість захисту Польщею власного повітряного простору. У зв'язку з цим Україна веде переговори із союзниками по НАТО, спрямовані на підтримку захисту польського неба і східних кордонів Альянсу. Андрій Сибіга підкреслив, що Україна терміново потребує рішення союзників щодо збиття ворожих цілей над власною територію.

В спільній заяві міністри засудили ескалацію з боку рф шляхом використання військової та промислової підтримки з боку третіх країн, зокрема КНДР. Підтвердили, що спільні зусилля будуть спрямовані на максимальне посилення обороноздатності України шляхом подальшої передачі техніки та зброї Польщею разом з іншими країнами НАТО і ЄС, продовження підготовки українських військових, зокрема у складі Українського легіону тощо.

Українська сторона підкреслює безпрецедентну допомогу, яку Республіка Польща надала Україні від першого дня повномасштабної агресії росії, – військову, гуманітарну, енергетичну, на цілі розвитку, навчальну, а також політичну на міжнародній арені.

Польща ж зі свого боку підтверджує свою однозначну підтримку України в діях, за яких росія буде змушена припинити свою агресію та прийняти умови справедливого миру. Зокрема, в частині санкцій проти росії, які мають бути посилені, в тому числі з урахуванням пропозицій української сторони. Санкції мають не лише економічний вплив, але й слугують символом непохитної позиції усієї міжнародної спільноти проти російської агресії. Україна готова співпрацювати з Польщею для надання додаткової інформації, яка допоможе узгодити нові санкційні рішення.

Андрій Сибіга назвав неприпустимою ситуацію, в якій європейські країни досі видають російським громадянам сотні тисяч шенгенських віз на рік. За його словами, росіяни в Європі є загрозою для безпеки держав-членів ЄС. Міністр закликав обмежити видачу віз громадянам росії.

Сторони погодилися, що Україна у майбутньому повинна стати повноправним членом ЄС і НАТО. Польща підтримує розширення цих організацій на Україну. Андрій Сибіга зазначив, що Україна потребує запрошення до НАТО вже зараз.

Економічна співпраця

Згідно з заявою, Польща підтверджує свою готовність брати активну участь у відбудові України, будучи, зокрема, ключовим логістичним хабом для зацікавлених компаній і організацій. Зі свого боку Україна створить оптимальні умови для роботи польських компаній на українському ринку шляхом впровадження реформ і стандартів Європейського Союзу для потреб процесу відновлення. Глава МЗС України заявив, що цінує роль Польщі як основного хабу для міжнародної допомоги Україні та запросив польський бізнес до участі в проєктах відбудови.

Глави української та польської дипломатій обговорили і питання кордону. У цьому контексті Андрій Сибіга відзначив, що розвиток прикордонної інфраструктури важливий для обох сторін. Він заявив, що Україна та Польща прагнуть підписати угоду про спільний прикордонний контроль. «Ми вважаємо, що транзит сільськогосподарських товарів з України повинен відбуватися безперешкодно – відповідно до духу і букви, створених ЄС „Шляхів солідарності"», – зазначив міністр.

Колишнє консульство рф в Познані віддають Україні

І ще одним питанням, яке обговорили міністри, стало російське консульство у Познані. Андрій Сибіга зазначив, що Україна зацікавлена в отриманні від Польщі цього будинку, який звільняється. У жовтні Польща оголосила про закриття консульства в Познані через те, що росія веде гібридну війну і здійснює спроби диверсій на польській території. Сибіга зазначив, що у Великопольському воєводстві перебуває чимало громадян України, тож офіційний Київ розглядає Познань як одну з можливих локацій для розширення консульської присутності в Польщі. «Я вдячний польському колезі за цю пропозицію. Ми вже відправили офіційну ноту польській стороні з відповідним запитом і чекаємо на конкретні деталі», – сказав мінстр МЗС України.

За підсумками зустрічі обидва міністри погодилися, що перемовини мали змістовний характер. «Україну та Польщу поєднують географія, історія, фундаментальні цінності та спільні інтереси. (...) Ми підкреслюємо важливість тісного стратегічного партнерства між Україною та Республікою Польща для збереження надзвичайної солідарності та взаєморозуміння між нашими народами як міцного фундаменту відносин між двома країнами», – йдеться в заяві української та польської дипломатії. ●

eprasa.pl 9cfee7760e

Павло ЛОЗА
Фото автора статті

Яке майбутнє допомоги українським біженцям?

Ґжеґож Ґруца, Мартина Боґачик, Оксана Дащаківська та Пйотр Сасін

Про це 20 листопада у Народному домі в Перемишлі під час дискусії «Майбутнє гуманітарної допомоги» говорили представники організацій, які майже три роки допомагають втікачам від війни росії проти України. На жаль, подальші перспективи підтримки біженців з України в Польщі є неоптимістичними.

Тисячі матерів з дітьми

Подія відбулася напередодні тисячного дня повномасштабної російської агресії проти України та стала моментом підсумку 1000 днів допомоги.

Як підкреслив Пйотр Сасін, директор фонду CARE International у Польщі, величезну роль у наданні допомоги відіграли місцеві організації. У Перемишлі це був, серед інших, Перемиський відділ Об'єднання українців у Польщі.

– Тут чудовий приклад – Український дім у Перемишлі, де дуже швидко мобілізували людські ресурси. Де за кілька годин від початку війни були на кордоні волонтери. Нам як організації знадобилося кілька тижнів, якщо не місяців, щоб зібратися разом і подумати про те, як ми будемо працювати та діяти в Польщі, – сказав представник фонду CARE International в Польщі, однієї з найстаріших і найбільших гуманітарних організацій, що бореться з глобальною бідністю.

Статистика, зібрана діячами ОУП, підсумовує роботу Українського дому в Перемишлі, який уже майже три роки є стратегічним пунктом підтримки біженців, що прибули до міста. Це теж місце, де здійснюють інтеграційну діяльність на польсько-українському прикордонні.

У перші місяці війни в театральному залі Народного дому ночувало 4,5 тисячі осіб, а сьогодні волонтерська база налічує 980 людей. Щоденним завданням волонтерів від лютого 2022 року є переклад для прибулих з України, розміщення біженців у спеціальних пунктах, транспортне забезпечення. Також слід зазначити, що саме волонтери та працівники, які діють при ОУП у Перемишлі, цілодобово обслуговують та допомагають у «Кімнаті матері та дитини». Лише минулого року нею скористалося майже 46 тисяч осіб.

Крім того, 15 тисяч людей отримали комплексну допомогу для сімей у двох хостелах, якими керує перемиське Об'єднання. Один з них пропонує довготривале проживання.

Варто згадати й сам будинок НД, де щомісяця різноманітними заходами користуються 3,5 тисячі охочих.

– Наші американські друзі, які були в Україні з початку війни, казали нам готуватися до 3 мільйонів внутрішньо переміщених осіб. Але статистика показує, що на піку через Польщу проїхало 17 мільйонів українців, що є неймовірною цифрою, – зазначив Пйотр Сасін.

Він підкреслив, що досвід, отриманий на Підкарпатті, буде використано під час кризових операцій в інших гуманітарних акціях.

Наразі є мільйон, який можна поділити

Окрім оцінки ситуації та діяльності з надання допомоги у період останніх трьох років, під час дискусії також обговорювали перспективи. Як відомо, подальші атаки росії на енергетичну інфраструктуру України залишають мільйони людей без світла, опалення та води. Особливо взимку погіршення умов життя, а також втрата роботи та джерел доходу, закриття підприємств та скорочення робочих місць через тривалу війну, може змусити людей шукати притулку та допомоги за межами України.

– У серпні ми отримали прогноз UNHCR (Верховного комісара ООН у справах біженців – прим. ред.), що взимку з України може виїхати ще мільйон людей. Яка реальна ситуація і чи зможемо ми з нею впоратися? – запитала Мартина Боґачик, голова фонду «Освіта для демократії», яка вела зустріч.

– Взимку 2022-2023 років прогнозували, що до Польщі приїде більша кількість біженців, ніж реально прибуло. Сподіваюся, що нинішні прогнози не справдяться, – сказав представник CARE International, підкресливши, що кількість – це не головне.

eprasa.pl 9cfee7760e

– До Польщі приїдуть люди у набагато гіршому психічному стані, ніж ті, хто прибув у 2022 році. Їм однозначно знадобиться дорожча допомога, – зазначив Пйотр Сасін. Водночас він не приховував, що грошей на допомогу українським біженцям у Польщі майже не залишилося.

– Очікування від приватних чи інституційних донорів полягає в тому, що уряд візьме на себе зобов'язання щодо фінансування діяльності з надання допомоги. Особливо на місцевому рівні потреби величезні, – сказав директор CARE International у Польщі. Він повідомив: кошти для приблизно 15 партнерів фонду, з якими підписано контракти, що їх міжнародні організації можуть негайно перерахувати для допомоги біженцям з України, становлять приблизно мільйон доларів.

– Це дуже мало, – додав Пйотр Сасін.

Не всі повернуться

Ґжеґож Ґруца, віцеголова правління Польської гуманітарної акції (Polska Akcja Humanitarna, PAH), зазначив, що партнери, зокрема із США, вказують, що наразі внутрішніх біженців, які рухаються вглиб України, стає більше.

– Я не думаю, що «ексодус» 2022 року повториться. Звісно, це залежатиме від того, чи Україна матиме чим захищатися і чи вистачить грошей на її функціонування як держави. Найгірше – втрачати надію через людей, які не бачать для себе майбутнього. Тому ми маємо бути насамперед в Україні, – зазначив представник Польської гуманітарної акції, який представив песимістичний сценарій у разі погіршення умов життя в Україні.

– Якщо ситуація буде драматичною, у нас буде більше людей з інвалідністю, які не матимуть можливості лікуватися в Україні, не матимуть місць для тимчасового проживання. Я не бачу, щоб ми були готові до такої ситуації. Польщу зараз більше хвилює повінь, ніж перспектива трагічної ситуації в Україні, – вважає Ґжеґож Ґруца. За словами віцеголови PAH, у разі катастрофічної ситуації за кордоном ще більша відповідальність ляже на іноземні неурядові організації, зокрема ті, які діють у Польщі.

Своєю чергою Оксана Дащаківська з Міжнародного фонду «Відродження» зазначила, що на сьогодні біженцям потрібні дві головні речі – робота та житло.

– Це стосується як внутрішніх біженців в Україні, так і тих, хто перебуває в Польщі. Але в Україні – гірше. Тому дуже шкода, що на третьому році війни в Перемишлі діють лише два притулки для біженців. Я не думаю, що існує будь-яка інтегрована програма, яка б працювала. Ми маємо схожу ситуацію в Україні, де люди живуть у притулках і бункерах, – сказала представниця української організації. Вона зазначила, що зараз біженці менш мобільні, ніж на початку війни, і матимуть більші потреби, наприклад, щодо лікування.

Крім того, вона наголосила, що не всі біженці повернуться з Польщі.

Співпраця на центральному та місцевому рівнях

Учасники дискусії підкреслили, що наразі потрібно зосередитися на конкретних потребах. Організаціям доведеться адаптувати свої програми допомоги, серед іншого, до попиту на психологічну підтримку, що зростає.

Одним із можливих рішень представники фондів бачать співпрацю між організаціями.

– На початку війни був ентузіазм, але було й багато хаосу, багато складних ситуацій і, м'яко кажучи, багато змарнованих ресурсів. Те ж саме сталося після повені у Польщі у вересні, – сказав Пйотр Сасін з CARE International у Польщі. – Оскільки знаємо, що зараз можна очікувати більшої хвилі біженців з України до Польщі, дуже важливо, щоб ми зараз готувалися до цього як на центральному, так і на місцевому рівнях і обговорювали, наскільки ми можемо їм надати допомогу.

Учасники дискусії погодились, що одним з елементів, який може допомогти в цьому, є тісніша співпраця між організаціями з надання допомоги як місцевими, так і міжнародними, що дозволить краще використовувати наявні ресурси.

Крім того, необхідна співпраця з владою, тісна взаємодія з місцевими та державними керівними органами для надання відповідної підтримки.

Допомога – «так, але…»

– Ми не були готові до викликів, з якими зіткнулися як організація. Були випадки, коли ми помилялися. Мені здається, що готовність вчитися на помилках є дуже важливою для нас сьогодні. Це теж важливий урок, – сказав Мирослав Скірка, голова ОУП.

– Війна триває і, на жаль, мабуть, триватиме. Зараз ми чуємо про труднощі для біженців у Німеччині. У Польщі також лунають голоси: «Ми не знаємо, як довго їм доведеться допомагати», «Може, ми допомагаємо забагато?» Загалом існує проблема адаптації та інтеграції цієї соціальної групи. Це також впливає на розуміння питання: «А якщо прийдуть нові люди?» – зауважив Мирослав Скірка.

Ці слова підтверджують останні дослідження доктора габ. Пйотра Длуґоша, професора Педагогічного університету імені Комісії національної освіти у Кракові, керівника Міждисциплінарної лабораторії дослідження війни в Україні, які на початку листопада опублікувало видання «Rzeczpospolita». Дослідження показують, що польське суспільство вже не готове йти на такі жертви, як на початку російської агресії.

Згідно зі статистикою, опублікованою виданням, 72% опитаних поляків погоджуються з наданням гуманітарної допомоги постраждалим від війни українцям. З іншого боку, лише 57% готові прийняти їх у Польщі.

63% респондентів вважають, що допомогу слід обмежити і надавати її тільки тим, хто живе в зоні бойових дій та є вихідцями з окупованих росіянами територій. На запитання, чи повинна Польща надалі приймати українських біженців, лише 33% відповіли «так», 44% – «ні», а 22% не мали відповіді.

За словами голови Об'єднання, у майбутньому допомога потрібна буде не лише біженцям.

– Новим гуманітарним викликом стануть ветерани. Ця група в Україні буде дуже великою. Статистика говорить, що буде 4-5 мільйонів людей, які, на жаль, матимуть дуже специфічні проблеми. Це також може бути новим гуманітарним викликом для Польщі, тому що ті, хто повернувся з фронту, зможуть виїхати до своїх дружин і дітей за кордон, – звернув увагу на подальші запити щодо допомоги Мирослав Скірка. – Треба усвідомлювати, що така потреба теж виникне. А поки що допомагаймо їхнім родинам тут, чим підтримаємо й українську армію. ●

eprasa.pl 9cfee7760e

Степан МІГУС

Ольштинський суд покарав за мову ненависті

Дві тисячі злотих штрафу і двісті злотих судових витрат. Таку суму ІІ Кримінальний відділ Районного суду в Ольштині постановою від 25 листопада 2024 року зобов'язав заплатити ольштинянина, 37-літнього Адама К., який працює пекарем у Великобританії.

Цьогоріч 7 квітня, у день загальнопольських виборів до самоврядних структур усіх рівнів, цей громадянин Польщі, котрий якраз відвідав рідний Ольштин, на фейсбук-сторінці Збіґнєва Гомзи (на фото), вживаючи ненормативну лексику, написав:

«Ти українська сволото! Зраднику Польщі! Геть! Хто за нього голосує, той голосує за бандитів УПА! Які вбивали польських дітей! Мирон Сич – його друг, його батько був в УПА і отримав смертний вирок, але той замінили на 15 років! Ганьба!» (мовою оригіналу: «Ty łajzo ukraińska! Zdrajco Polski! Won! Kto głosuje na niego, to ten głosuje na bandytów z UPA! Którzy mordowali polskie dzieci! Miron Sycz to jego koleś, to jego ojciec był w UPA i dostał wyrok śmierci, ale zamieniono go na 15 lat! Hańba!»).

Фото з фейсбук-сторінки Збіґнєва Гомзи

Автор не приховував свої персональні дані й підписався як Адам К. Того дня віцемаршалок Вармінсько-Мазурського воєводства, депутат польського Сейму двох скликань Мирон Сич після довготривалої хвороби лежав уже в труні, невдовзі мав відбутися похорон. У той же день у зв'язку з польськими самоврядними виборами всіх рівнів діяла заборона на будь-яку виборчу агітацію, а порушення цієї норми загрожує кримінальною відповідальністю. Збіґнєв Гомза балотувався тоді до сеймику Вармінсько-Мазурського воєводства, куди пройшов удруге, ставши заступником голови цієї структури.

– Це кримінально каране діяння, яке заслуговує на засудження, – не мав сумніву суддя ІІ Кримінального відділу Районного суду в Ольштині й оголосив постанову про покарання без слухання. У такій ситуації ні сам обвинувачений Адам К., ні тим більше свідки не зобов'язані бути присутніми на судовому засіданні. Прокурор Районної прокуратури Ольштин-Північ, який готував акт обвинувачення, зазначив: «7 квітня 2024 року публічно, за посередництвом інтернет-порталу „Фейсбук" через розміщення записів під виборчим матеріалом Збіґнєва Гомзи обвинувачений закликав до ненависті на основі національних відмінностей та зневажив вищеназваного у зв'язку з його національною приналежністю, тобто здійснив злочин, окреслений в ст. 256 п. 1 Кримінального кодексу, ст. 257 Кримінального кодексу у зв'язку зі ст. 11 п. 2 Кримінального кодексу».

У згаданому параграфі 1 статті 256, де йдеться про покарання за пропаганду нацизму, комунізму, фашизму чи іншого тоталітарного режиму, вказано, що діяння тих, хто публічно пропагує нацистський, комуністичний, фашистський чи інший тоталітарний державний лад чи розпалює ворожнечу за національними, етнічними, расовими, релігійними ознаками або за ознаками позаконфесійності, карається позбавленням волі на строк до трьох років.

А стаття 257 говорить про покарання осіб, які публічно ображають чи посягають на тілесну недоторканість групи людей чи окремих осіб через їхню національну, етнічну, расову чи релігійну приналежність або перебування поза релігійною конфесією. Вона передбачає позбавлення волі строком до трьох років.

У підсумку прокурор на основі статті 335 параграфу 2 Кримінального кодексу просить визнати обвинуваченого Адама К. винним в інкримінованому злочині без судового розгляду та призначити йому покарання, погоджене з обвинуваченим. Судові запропоновано призначити штраф на суму дві тисячі злотих – двісті денних ставок, по 10 злотих кожна.

Таке покарання прокурор аргументує фактом, що обвинувачений визнав здійснений ним кримінальний вчинок, зазначивши, що не був свідомий своїх дій через алкогольне сп'яніння. Крім цього, підтвердив, що дуже шкодує за вчиненим. В акті обвинувачення, спрямованому до суду, прокурор також додав: «Обставини вчинення вказаного злочину не викликають сумнівів, а позиція обвинуваченого свідчить про досягнення мети кримінального провадження, незважаючи на відсутність судового розгляду».

В акті обвинувачення підкреслено й те, що підсудний раніше не був судимий. Суд пристав до заяви прокурора.

На сьогодні працівники відповідних органів Польщі не зобов'язані від імені держави шукати злочини, вчинені на основі висловлювань, дій чи закликів до національної та релігійної ворожнечі. Про ці протиправні вчинки можуть заявляти самі громадяни або організації. У цьому випадку так зробив громадський діяч, самоврядник і лікар Збіґнєв Гомза, якого, до речі, це ще й стосується. Але ж не лише його. В інтернеті бачимо все більше і більше образ, безвідповідальних обвинувачень, просто мови ненависті на адресу українців як народу, а також персональної зневаги, здебільшого до найактивніших українців нашої громади. Навіть війна не стала цьому на заваді, хоч українські хлопці та дівчата віддають своє життя, стримуючи чергову навалу московської орди та воюючи не лише за свою вітчизну, але й за вільну досі Європу. ●

eprasa.pl 9cfee7760e

АНАЛІТИКА

Григорій СПОДАРИК

Українці в «Брунатній книзі»

Лише у 2023 році в Польщі зафіксовано понад 60 різних атак через українську національність. Випадки вміщено в «Брунатну книгу» за 2023-2024 роки, яку нещодавно видала організація «Ніколи знову» (Nigdy Więcej).

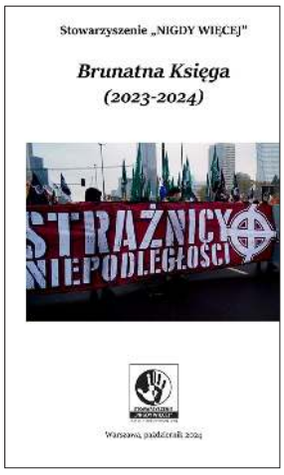

У вступі видання автори підкреслюють, що демонізація біженців, мігрантів та різних меншин веде до насильства, а книга становить форму перестороги. Вона містить описи расистських та ксенофобських фізичних нападів, випадки дискримінації, нищення цвинтарів та пам'ятників. Крім цього, звіт документує прояви мови ненависті у польському публічному просторі, зокрема у соцмережах.

«Ескалація агресії не дивна. Ми неодноразово попереджали, що політики, які розпалюють страх і навіть презирство до мігрантів та біженців, призведуть до насильства на вулицях», – відзначає співавторка дослідження докторка Анна Татар. Своєю чергою співзасновник «Ніколи знову» Рафал Панковський у вступі до видання підкреслює, що ненависть до меншин є глобальною проблемою.

«Тому так важлива солідарність з усіма жертвами дискримінації та насильства», – наголошує він.

На жаль, у книзі не бракує «українських випадків». Один із них стався в селі Дитмарув 28 лютого 2023 року. Його мешканка вигукувала ксенофобські образи в бік сусідки й кричала до неї: «Геть в Україну!» А об'єктом атаки була… 74-річна полька з України. Тим часом у Лодзі вночі з 25 на 26 березня 2023 року група чоловіків і жінок напала на двох українців. Вони кричали: «Ми вас ненавидимо, ви з України, ідіть додому!», коли четверо зловмисників жорстоко били українців. Постраждалі потрапили в лікарню – в одного з них зламано щелепу й ребро, у другого – забій нирок і пошкоджений зуб. У книзі зафіксований також випадок з містечка Пекошув. Тут 21 жовтня 2023 року один із мешканців, 36-річний Щепан Б., жорстоко побив дванадцятирічного хлопчика з України. Чоловік ображав, а також бив дитину кулаками й ногами по голові та тілу, від чого та втратила свідомість. Організацію «Ніколи знову» 27 березня повідомили про кількамісячні знущання над хлопцем з України з боку іншого хлопця, мешканця району Брудно у Варшаві. Мати постраждалого розповіла, що на дитячому майданчику до її сина були скеровані слова про те, що «українці не мають права користуватися гойдалками», бо вони «тільки для польських дітей». Вона намагалася поговорити з матір'ю агресивного хлопчика про ці інциденти, але зустріла від неї ксенофобну реакцію. Полька кричала, щоб мати з сином «їхали в Україну», а також погрожувала, що «їхнє життя тут зроблять нестерпним». У серпні 2022 року про ці події повідомили в поліцію. Ситуація 26 березня 2023 року повторилася: польський хлопець знову кричав, що українці не повинні гойдатися на гойдалці, а його мати казала повертатися в Україну. Українка знов звернулася в поліцію, але черговий офіцер не прийняв звернення, говорячи, що така справа вже відкрита.

Першість у словесних атаках на українців, зокрема в інтернеті, мають представники партії «Конфедерація». Її депутат 3 січня 2023 року тоді в мережі «Твіттер» написав коментар, де підтримав агресію росії проти України словами: «Але яке це має значення, що росія морально права, якщо (...) її пропаганда навіть гірша, ніж її дії під час війни?» Крім того, він представив Україну як загрозу для інших країн. Це була ще одна заява Януша Корвіна-Мікке, яка відповідає путінській пропаганді. З початку війни проти України він розпалює ворожість до біженців, поширює теорії змови та неправдиву інформацію і навіть виправдовує вторгнення. В одному з інтерв'ю політик також заперечував воєнні злочини росії в Україні.

У книзі згадують теж доповідь, яку 15 січня 2023 року на ютуб-каналі «eMisjaTv» виголосила докторка Люцина Кулінська, кандидатка зі списку «Конфедерації» на виборах до Європейського парламенту та Сейму у 2019 році. У своїй промові Кулінська брехливо звинуватила українців у ворожих намірах і прагненні до війни. «Ідеологія міжнаціональної ворожнечі та анексії (...) призведе до конфлікту не лише з росією, а й з іншими сусідами», – говорила відома антиукраїнськими виступами науковиця. За її словами, результатом цього буде зазіхання на польські землі, які українці вважають своїми, а анексія відбуватиметься методами, котрі поляки «добре знають з минулого». Лекція відбулася в рамах дебатів, організованих правими радикальними середовищами, активними також у протестах проти щеплень. Учасниками цієї конференції були й професор Анджей Запаловський та Пйотр Шляхтович з каналу «wRealu24», котрі теж причетні до розповсюдження антиукраїнської пропаганди.

«Брунатна книга» – черговий доказ, що в польському просторі щораз частіше трапляються випадки ворожнечі, де причиною є українська національність. Вони проявляються в словесній агресії, але й фізичних нападах на людей. Кількість таких випадків суттєво зросла у 2022 році, після повномасштабного нападу росії на Україну та приїзду до Польщі великої кількості українських біженців.

Цю проблему бачить також Об'єднання українців у Польщі, яке реалізує проєкт «Моніторинг злочинів на ґрунті ненависті проти української громади в Польщі». У його межах кожен може повідомити про інциденти, пов'язані з мовою ворожнечі, надіславши посилання на сайт і скриншот на електронну адресу: **monitoring@ukraincy.org.pl.** Варто допомагати всім, хто бореться з агресією, ксенофобією та ненавистю на національному ґрунті. На польських політиків з усіх боків політичної сцени тут важко розраховувати, бо для них надалі важливими залишаються кілька процентів виборців, які споживають антиукраїнську риторику. А, як відомо, ми постійно живемо в час якихось політичних виборів. ●

eprasa.pl 9cfee7760e

Степан МІГУС
Фото з фейсбук-сторінки школи в Ґурові-Ілавецькому та з бази народних творців

Нагородження представників української культури в Ольштині

Два українські художні гурти та вишивальниця з Венґожева були відзначені відомчими та регіональними нагородами за свої творчі досягнення. Це сталося передостаннього жовтневого вечора в Ольштинському театрі імені Стефана Ярача під час урочистого воєводського відкриття 2024/2025 культурного року. Його організувало управління маршалка Вармінсько-Мазурського воєводства за участі воєводської державної адміністрації.

На події були присутні культурні діячі, артисти, актори, журналісти. Почесною відзнакою «За заслуги перед польською культурою» (Zasłużony dla Kultury Polskiej) була нагороджена вишивальниця Ольга Сахринь. Тим часом регіональні нагороди маршалка Вармінсько-Мазурського воєводства у галузі художньої творчості, популяризації та охорони культурних надбань одержали Український ансамбль пісні й танцю «Думка» з Ґурова-Ілавецького та фолкроковий гурт «Горпина» з Ольштина.

– Завдяки таким людям наші театри, філармонії, концертні зали та заклади культури заповнюють постійні глядачі, – сказав, звертаючись до нагороджених, маршалок воєводства Марцін Кухцінський. – Культура – це не лише розвага, а й відкриття історії, збереження традицій, звичаїв, а отже, коренів свого роду, за що ми хочемо вам подякувати. Бажаю всім творцям, щоб їхня енергія та запал ніколи не зникали.

Ольга Сахринь

Лауреатка державної нагороди Ольга Сахринь походить з Любачівщини. Депортована ще дитиною з родиною й односельцями у 1947 році, вона потрапила на Мазури до села Янувко на Венґожевщині, де до 70 років господарювала зі своїми рідними. Потім переїхала до Венґожева. Вишивання хрестиком навчилася від мами, після якої продовжила українську родинну традицію. Спершу вишивала для потреб родини. Проте під час котроїсь із поїздок на Підляшшя в одному з білостоцьких храмів побачила вишиту хрестиком картину Матері Божої, авторкою якої є королева Ядвіґа. Це зацікавило Ольгу Сахринь і спонукало зайнятися вишивкою на все життя. Вишивальниця вдосконалювала це мистецтво, черпаючи знання з української традиції та літератури. Вона вишиває сорочки, скатертини, рушники, хоругви, наволочки. Роботи мисткині можна побачити як у храмах Венґожева, Бартошиць та Білостоку, так і в музеях, зокрема венґожевських, а також у приватних колекціях у Канаді чи Англії. Ольга Сахринь стала учасницею різноманітних виставок, ярмарків, майстер-класів, на яких вчить вишивати дітей. Від 2004 року є членкинею Товариства народних умільців. Протягом багатьох років співпрацює з Музеєм народної культури у Венґожеві.

Лауреат нагороди воєводського маршалка, котрий зараз має назву Ансамбль української пісні й танцю «Думка», був заснований у 1969 році вчителем Теофілом Щербою на базі українських класів Загальноосвітнього ліцею в Ґурові-Ілавецькому. Тоді це був хор «Думка», який із роками надбав танцювальну програму. Він існує 55 років і до сьогодні входить до складу Комплексу шкіл з українською мовою навчання у тому ж Ґурові-Ілавецькому. Усі ці роки колектив веде активну концертну діяльність, бере участь у багатьох заходах, яких можна нарахувати тисячі як в регіоні Вармії та Мазур, так і по всій Польщі та за кордоном. «Думка» популяризує українську пісню й танець, виступаючи на концертах в Україні, Чехії, Словаччині, Німеччині, Швейцарії, Франції. Юні артисти цього ансамблю є вже четвертим поколінням українців, депортованих внаслідок акції «Вісла» в 1947 році з прабатьківської отчини на Лемківщині, Надсянні, Люблінщині, Підляшші. Адміністративними справами в «Думці» зараз керує вчителька Данута Баб'як, а художньою керівницею і провідною хореографкою є Марина Рудишина, що приїхала до Польщі після початку повномасштабної війни росії проти України.

Фолкгурту «Горпина», наступному українському лауреату нагороди воєводського маршалка, цьогоріч минуло чверть століття. Колектив виник 1999 року з ініціативи Володимира Купера, який весь цей час є його лідером. Уже через рік після заснування гурт видав перший диск «Тече вода». Нові платівки, яких, здається, разом приблизно десяток, з'являлися потім кожні два-три роки. Вважають, що колектив був першопрохідцем у Польщі, поєднавши український фолк з роком. «Горпиною» захоплюються не лише мешканці краю тисячі озер, але й інших польських регіонів. Гурт неодноразово здобував високу оцінку глядачів в Україні, Австрії, Литві, Чехії, Словаччині, Німеччині та інших країнах. Група активно виступає і до сьогодні. ●

«Горпина»

«Думка»

eprasa.pl 9cfee7760e

КУЛЬТУРА

Дарина ПОПІЛЬ
Фото надали організатори

«Межа часу» – важливість історичної пам'яті та віра у світле майбутнє

21 листопада в галереї Українського дому у Варшаві відбувся вернісаж виставки української мисткині Галини Дудар. Це унікальний артпроєкт, присвячений непростій та болючій темі української історії.

«Межа часу» – це вже друга виставка української художниці Галини Дудар в Українському домі. Перша виставка «Знаки, символи» пройшла також восени, ще в 2017 році.

Знаки та символи – це величезна частина людської культури. В них закладені потужні знання про світ, історію, людство загалом. Розуміючи їх, ми можемо творити нові контексти, розкривати у собі творчий потенціал. У «Знаках, символах» художниця представила емоційну мозаїку української та польської культури, за допомогою мистецьких засобів спробувала проаналізувати схожості та відмінності двох народів та їхніх взаємовпливів.

«Межа часу» запрошує нас поринути разом з авторкою у складну та болючу історію української землі, що попри свої архетипи сили, волі, родючості, не раз зазнавала свідомого нищення.

Недарма вернісаж виставки відбувся майже напередодні вшанування пам'яті жертв Голодоморів, тому що картини Галини – це візуальні розповіді про жахіття штучно створеного голоду, розкуркулення та депортації українців, про радянські репресії, колективізацію, нищення господарств, культури, цілих поколінь, руйнування життів.

Також символічно, що відкриття виставки співпало з іще однією важливою та болючою датою для всіх українців – з річницею Революції Гідності.

«Межа часу» – це унікальний, багатовимірний проєкт, він апелює водночас до минулого, теперішнього та майбутнього і також робить це різними мистецькими засобами. Виставка складається з графічних робіт авторки, звукової інсталяції та відеоперформансу. Велику увагу мисткиня надає українській землі, її символізму для українців, значущості. Також виставка є глибоко особистісною, адже її складовими є, наприклад, мішки з дому Галини. Трагічні сторінки української історії торкнулись і найближчих художниці. Її родину проголосили куркулями і переслідували.

Більш детально про виставку розповіла кураторка проєкту та галереї Українського дому Іванна Берчак:

«На виставці представлені останні роботи Галини. Її графічні роботи нагадують кола. Це символ-першоджерело – жорно, яке перемелює зерно на муку. Є також соняхи, вони експоновані окремо і теж нагадують коло. Вони є другою частиною виставки.

На роботах ми можемо побачити деякі слова: „час", „дим", „робота", „поле". Символічні слова, що мають відношення до теми. Ці слова нагадують нам про те, що відбувається зараз в Україні. Перед виставкою Галина теж розповіла, що тільки зараз ввела у свої роботи червоний

колір. Раніше вона з ним не працювала. Цей колір символізує сьогодення.

Відео – це український танець „Колупалочка". Його танцювали традиційно на свята, це радісний танець, святкування. Відео – це вже частина про майбутнє. Про надію, що складне минуле залишиться в історії, а прийде час, коли ми будемо святкувати перемогу. Будемо знову радіти.

Звук – це робота Галини з її хлопцем-музикантом, звук жорна, що меле, інтерпретований на сучасний лад з доданням різних звукових ефектів».

Такі артпроєкти, як «Межа часу», є дуже актуальними та важливими зараз. Адже занурюють нас в нашу історію, закликають нас пам'ятати її, розуміти. Також багатоскладовий перформанс Галини Дудар пояснює, яку велику роль відіграють наша пам'ять, традиція, культурна спадщина. У нас є міцний фундамент, незважаючи на те, скільком руйнуванням з боку ворога він піддавався. На цій базі, цьому глибокому корінні ми маємо будувати своє майбутнє.

На жаль, сама мисткиня не змогла бути присутня на вернісажі виставки, адже перебуває на міжнародній резиденції у Берліні. Проте усі присутні були запрошені 12 грудня на 19:00 на авторську екскурсію з художницею. Експозиція триватиме до 13 грудня.

Проєкт реалізований у співпраці з Університетом Григорія Сковороди у Переяславі. ●

Довідка про авторку:

Галина Дудар народилася в місті Почаєві (Тернопільська область). Художниця та перформерка, яка працює в напрямах інсталяції, живопису, перформансу та звуку. Закінчила Львівську національну академію мистецтв за спеціальністю «монументальне малярство» та Львівський державний коледж ім. Івана Труша. Її творчі дослідження охоплюють теми ідентичності, пам'яті, присутності людини, а також міфології, символів і знаків. Галина живе у Львові та працює кураторкою і викладачкою напряму junior у Creative Academy. Мисткиня активно бере участь у різних міжнародних проєктах, резиденціях та виставках. Неодноразово жертвувала свої роботи на благодійність, зокрема, на благодійний аукціон ініціативи «Свята без тата».

eprasa.pl 9cfee7760e

Юлія КАМІНСЬКА
Фото з Вікіпедії

Лицар слова та образу

Один із найяскравіших представників когорти шістдесятників, він мав неймовірну магнетичну енергію слова та образу. Кумир аудиторії – молодь напам'ять заучувала його вірші, сповнені тонкої проникливої лірики й романтизму, а окремі рядки звучали як молитва за Україну. Паралельно з поезією писав прозові твори, в основу яких закладав історичні факти й події. А ще – писав твори для дітей і про дітей. Багатогранність його таланту не обмежувалась лише літературною діяльністю. Здобувши освіту режисера кіно, працював на Київській кіностудії ім. Довженка як актор, режисер, кіносценарист. Колеги по творчому цеху називали Миколу Степановича Вінграновського божим даром, генієм, майстром.

Дитинство під час війни

Народився Микола Вінграновський 7 листопада 1936 року на півдні України у містечку Первомайськ Миколаївської області. Цей період позначений для України трагічними подіями Голодомору 1932-33 років, воєнного лихоліття Другої світової війни. Згодом Вінграновський писав про покоління «дітей війни», до якого належав і сам: «Ми знову є. Ми – пізні. Найпізніші. Що наросли з худеньких матерів». У родині було четверо дітей: троє синів – Віктор, Микола, Олексій, а також донька – Гелярія. Батько, Степан Миколайович (працював на будівництві столяром, теслею), і мати, Зінаїда Олексіївна, були простими селянами, роботящими і вправними до будь-якої праці. Батько був справжнім головою родини – вимогливим до дітей, але водночас і справедливим. Велика родина мала сімейні традиції – без батька ніколи не сідали вечеряти. Найбільшим святом був у Вінграновських Новий рік, з ялинкою, яку прикрашали іграшками й цукерками, з невибагливими подаруночками одне одному. Але, попри ідеологічні заборони, відзначали по-домашньому і Різдво, і Великдень, бабуся вела онуків до церкви на службу.

У роки німецько-румунської окупації сім'я жила у селі Кумарі. Микола пішов до румунської школи. Саме у шкільні роки він захопився художньою самодіяльністю, мріяв стати актором, був душею школи і драматичного гуртка, який відвідував. Його рідна сестра про шкільні часи згадувала так: «Миколи майже не було вдома, після школи ходив на репетиції, бо при школі був драматичний гурток, він мав майже професійну дикцію, виразний, добре інтонований голос. Брав участь й у виставах міського рівня, неодноразово у Будинку культури читав так, що публіка „завмирала" від захоплення». Мама прищепила Миколі любов до книжок і звичку читати, він із жадібним захопленням пропадав у міській бібліотеці. А ще мама придбала велику мапу, яку повісили вдома на стіні, тож діти залюбки «подорожували» світом – захоплювались географію.

Доленосна зустріч і омріяна професія

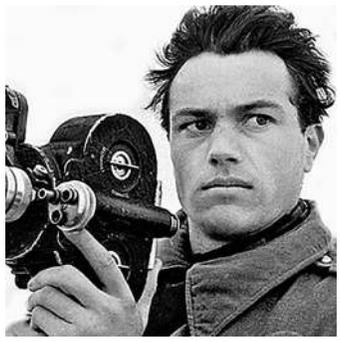

Закінчивши школу, юний актор-початківець поїхав до Києва і 1955 року вступив до Київського інституту театрального мистецтва імені Івана Карпенка-Карого. Спочатку Микола навчався на акторському факультеті, а згодом йому запропонували відвідувати також курс режисури. В інституті відбулася доленосна зустріч студента-першокурсника з видатним українським кінорежисером Олександром Довженком, який на той час викладав у Всесоюзному державному інституті кінематографії у Москві. Побачивши нестримну енергію в постаті Миколи Вінграновського, почувши силу й потужність його думки та голосу, Олександр Довженко запропонував юнакові поїхати до Москви на навчання. Довженко став не лише вчителем, а навіть батьком для Миколи Вінграновського, він вболівав і піклувався про духовне та професійне зростання свого студента, а ще допомагав йому матеріально (побачивши вперше талановитого юнака у сандалях з підошвою, прошитою проволокою, Олександр Петрович купив йому нове взуття).

Перебуваючи у Москві, Микола у своєму щоденнику написав: «Усе докладу до того, аби виправдати довіру Олександра Петровича. Я щасливий… Але чому мене тягне в рідну кохану Україну? Саме тут я зрозумів, що люблю її понад усе на світі. Україно, моя Україно, поетична моя Україно, спасибі за те, що частину цієї поезії дала і мені. Я буду завжди з тобою, цілувати буду тебе, плекати, оспівувати». Своєї обіцянки Вінграновський дотримався: найпроникливіші рядки його поезії сповнені любові до Батьківщини. За свідченнями очевидців, Вінграновський упродовж п'яти років, проведених у Москві, продовжував розмовляти рідною мовою, навіть на лекціях відповідав українською. Вчителя та учня об'єднувала ще й любов до України. Після того, як Довженко написав у 1943 році кіноповість «Україна у вогні», де висвітлив недбальство радянської номенклатури, через що під час війни загинули тисячі людей в Україні, Сталін заборонив оприлюднювати твір, а Довженко потрапив під пильне око державної цензури. Йому було заборонено виїжджати з Москви, і це було для нього справжнім покаранням, оскільки він прагнув повернутися до України і знімати там кіно.

Тріумфальний кінодебют

Ще будучи студентом, Микола Вінграновський зіграв свою дебютну роль солдата Івана Орлюка у фільмі Олександра Довженка «Повість полум'яних літ». Це був тріумфальний акторський дебют Вінграновського. Картина вийшла 1961 року і мала неймовірний успіх, отримала престижні нагороди на міжнародних кінофестивалях у Каннах, Лондоні та Лос-Анджелесі. Студент ВДІКу Микола Вінграновський став справжньою кінозіркою.

На жаль, зі своїм великим і мудрим «наставником-батьком» Вінграновському судилося спілкуватися й співпрацювати лише один рік. 1956 року Олександр Довженко помер. В пам'ять про вчителя Микола написав спогади

eprasa.pl 9cfee7760e

«Рік з Довженком» і упродовж життя з теплотою та вдячністю завжди згадував Олександра Петровича, повторював його слова: «Творчість – це торжество свободи та краси».

Упродовж своєї кінематографічної кар'єри митець, крім «Повісті полум'яних літ», зіграв у таких фільмах, як «Берег надії» (1967, роль Вацлава Куньки), «Сейм виходить з берегів» (1969, роль Дончака), «Дума про Британку» (1970, роль Несвятипаски).

Його режисерськими роботами стали художні фільми «Ескадра повертає на захід» (1966), «Берег надії» (1967), «Дума про Британку» (1970), «Тихі береги» (1973), «Климко» (1984). Саме у фільмі «Климко», за повістю свого соратника-шістдесятника Григора Тютюнника, Вінграновський висвітлює тему дітей війни, оскільки його дитинство теж було затьмарене пилом і димом Другої світової, коли щодня доводилося дивитись в обличчя смерті. Автори фільму ніби попереджали прийдешні покоління, що попереду ще багато війн. Але ж діти мають жити в мирі, любові й не гинути на війні. Цей меседж залишається гостро актуальним і сьогодні.

Микола Вінграновський зняв низку документальних фільмів: «Голубі сестри людей» (1966), «Слово про Андрія Малишка», «Щоденник О. П. Довженка» (1989), «О. П. Довженко. Щоденник 1941-1945» (1993) та стрічки, створені за власною книгою «Чотирнадцять столиць України. Короткі нариси з її історії». В доробку майстра є також кілька кіносценаріїв («Світ без війни», «Первінка», «Сіроманець»).

Поетичний дебют

Працюючи в кіно, Микола Вінграновський не полишає поезію, він сплітає свої таланти – акторський, поетичний і прозовий – у цілісне фактурне полотно. Ось як поет розповідав про народження віршів: «Я вірш не задумую і не придумую. Мені часом здається, що ці рядки хтось нашіптує... Душа поета мусить бути завжди у формі. Дорога душі – це дорога знаків і символів, тобто слів, і душа, як антена, повинна і вдень, і вночі сприймати слова. Поет має берегти свою душу понад усе, не дай Боже її хоч раз зрадити». Своє щире і чисте поетичне слово, яке йшло з глибин душі, Микола Вінграновський промовляв прекрасно поставленим акторським голосом, піднесено і промовисто виступаючи на численних літературних вечорах у когорті таких самих молодих і талановитих літераторів-шістдесятників, серед яких були Ліна Костенко, Іван Драч, Дмитро Павличко, Іван Світличний, Борис Олійник, Іван Дзюба. Усі вони мали загострене відчуття справедливості й підвищений поріг чутливості до болю та страждань України. Вінграновський писав про той період: «Просто нам пощастило, бо якби ми вступили в літературу в кінці, скажімо, 1930-х, нас би спіткала доля Івана Багряного, Леся Курбаса, Тодося Осьмачки, Євгена Плужника та багатьох інших. Добре, що хоч третина з нас залишились у літературі… Мене ніколи не вабила політика, бо я завжди маю роботу, яку люблю, і мене ніколи не точив черв'як заздрості до тих, хто часто з'являється на трибунах і телеекранах».

Його поетичний дебют відбувся 1957 року добіркою з двох віршів – «Дитинство» і «Батькова пілотка» – у журналі «Дніпро», а широка популярність прийшла до нього після публікації 7 квітня 1961 року у «Літературній газеті» добірки з тринадцяти віршів під назвою «З книги першої, ще не виданої». Перша збірка поезій Вінграновського «Атомні прелюди» вийшла у 1962 році. Вона вразила читачів масштабністю поетичної думки, бентежною силою образності автора. У 48 віршах він із високим моральним пафосом, незалежністю громадянської позиції та гідністю розповів про болі народу, проблеми доби, суперечності історії. Поезія Миколи Вінграновського звучить напрочуд шляхетно і витончено та водночас глибоко й потужно змальовує проблемні реалії. Сьогодні його вірші набувають нової сили, вражаючи своєю актуальністю:

Бо Всесвіт – не поле, і люд – не глядач.
І час – не ворота футбольних моментів,
І куля земна – не футбольний м'яч
В ногах генералів і президентів!

У віршах поета – багатогранність і потужна енергія, там переплелися картини природи, спогади дитинства, людські будні, висока романтика, тонка журба, неймовірно прониклива інтимна лірика і підкреслена натхненність. Їх перекладають на музику й виконують наші співаки-сучасники:

Сеньйорито акаціє, добрий вечір.
Я забув, що забув був вас,
Але осінь зійшла по плечі,
Осінь, ви і осінній час.

Прозовий доробок

Паралельно з поезією Вінграновський почав писати і прозу. Найкращими прозовими творами вважаються твори для дітей, у яких відтворено світ дитинства та співіснування людини і живої природи. За збірки творів для дітей «Літній ранок» (1976), «Літній вечір» (1979), «Ластівка біля вікна», «На добраніч» (1983) поетові у 1984 році було присуджено Державну премію імені Т. Г. Шевченка. Власне, твори для дітей не є суто дитячими, вони цікаві й дорослим читачам, бо наповнені теплотою і щирою безпосередністю до світу природи, високою моральністю, багатством мови і суто авторськими неологізмами.

Прозовий доробок Вінграновського майже удвічі більший за поетичний. Деякі з його творів перекладено німецькою, литовською, словацькою, чеською, польською, грузинською мовами. Він глибоко і ґрунтовно вивчав історію України, цікавився історичними постатями, одна з них посіла центральну роль у романі «Северин Наливайко». Також написав книжку «Чотирнадцять столиць України. Короткі нариси з її історії», на основі якої хотів створити 14 фільмів. На жаль, встиг зняти тільки чотири: про Чигирин, Батурин, Галич та про гетьмана Сагайдачного. Він мріяв створити освітній серіал про гетьманів України і розіслати його в усі школи. Саме тема українського волелюбного козацтва могла відкрити школярам шлях до вивчення історії України, бо ця тема замовчувалась, перекручувалась і трактувалась партійним керівництвом як бунтарська і небажана. Нині поетичні твори Миколи Вінграновського введено до шкільної програми.

26 травня 2004 року Микола Вінграновський завершив свій земний шлях. Його поховано на Байковому кладовищі у Києві. Людина живе доти, доки про неї пам'ятають. Слово Миколи Вінграновського живе і житиме серед наступних поколінь патріотичних і небайдужих українців. ●

eprasa.pl 9cfee7760e

Андрий КСЕНИЧ

Од Бортного до Конечной

Підеме дале в пошуках спільных рис в бесіді Конечнян и Бортнян, хоц по правді, то глядам різниць, бо єст іх барз мало, а то они сьвідчат о богатстві и різноманітности в нашій бесіді. Попередній кусок скінчыл єм на коромандії, зато наступне буде кус дивне для мене выражыня: «лічыти вжода». Тото сполучіня є барз просте до зрозумліня, бо и наше, и польскє. Здає ся мі, же в нас повіли бы «лічыти чыряка». Можна бы сьміло заложыти, же так повіла бы особа вроджена юж на заході, але ні, бо тота пані є з 1912 рока. Наступне слово є для мене нове, не чул єм го, а могло ся оно взяти з того, якє вшыткы знаме: «найти». Мам на думці «найдух», «найдушка». Так называли в Бортнім несьлюбных дітей. Додам ту ищы єдно з той серії, просте и зрозуміле, якого я не памятам, а иде о слово «переспанка». Дуже раз чул єм о дівках і то, же котрысу фраїр «переспал», але не мам в памяти того, жебы потім звали єй переспанком.

Може дивувати, як дуже маме «похідных» єдного слова. В Бортнім бесідували «навчытель», «научытель», а в нас «учытель». Не беру ся повісти, котра форма є найкраща, але видит мі ся, же обі бортняньскы сут барже подібны до польской нормы. Конечняньскый «учытель» не ма того чуджого префікса, но и кус му ближе до літературной формы «вчитель». Тепер підут два слова, якы не заістніли в нас, а буде то «нажварити» и «нездалий». Перше з них розшыфрувал єм зо словником, а друге кус мі нагадувало польскє, то-м ся додумувал значыня. То кус так, як є з моїм розуміньом білоруского, же пригадую собі російскє, українськє та ищы польскє близкє фонетичні звучаня и можна дашто більше зрозуміти. За жадны грошы не одважыл бы-м ся згадувати, же перше може значыти «насмотріти ся». Друге, так як повідам, можна бы пробувати пояснити, а значыт оно «нездатний». В нас повіли бы на когоси, же «несуций».

Возмеме наступны два слова: «погружати» и «розучыти». Перше з них нияк мі до знаємых не пасує, а друге здає ся ближше до ослуханых. Тото незрозуміле выписал єм зо словника, тай неє з ним клопоту, але заскакує, бо по-конечняньскы значат толчы, але в Бортнім конкретно «бандуры зо сыром». В нас так, а деси было інакше. Мішали-зме бандуры зо сыром, жебы наробити перогів, а оказує ся, же можна іх было толчы лем прото, жебы іх помішати. Тото слово нагадує мі кус «оказийні» знаны мі слова ближшы до східніх мов: «грузити, загрузити», але якысого звязку медже нима не находжу. Друге слово можна бы вписати до «похідных» слова «научытель». Як одшмариме префікс роз – то остане нам учыти, а то юж цілком легко зрозуміти и в Бортнім значыло «навчыти». Треба кус проаналізувати, кус порівнати тай дійдеме до суті, до правильного значыня. Як захотіло бы ся сігати глубше, піти в сторону наукового аналізу, была бы то юж лемківска морфологія и етимологія. Мам в задумі сягнути до розправы п. д-р Вікторії Гойсак «Лемківска етимологія», а ту лем сиґналізую проблему. Хоц, як ся мі трафит слово з тых бортняньскых и конечняньскых, же буде пасувало до проаналізуваных в тій праці, то дашто зроблю юж ту.

Дале глядам такых припадків, якы в нас ся не трафляли. Ци напевно? – ту мі кус бракує можливости справджыня, порівнаня, бо не мам коло себе когоси старшого и па-

Павло ЛОЗА

Фото з фейсбук-сторінки Карі Сал (авторка – Jana Pustelnik)

Інді-поп, джаз та лемківські пісні

Ці елементи є складовою проєкту «Лемківські відлуння» (Łemkowskie Echoes), який створила співачка та композиторка Карі Сал (Каріна Балдих).

Проєкт є анонсом нового творчого шляху співачки, який увійде в найновіший альбом артистки. У ньому лемківська традиція переплітається з сучасним звучанням інді-попу. Альбом анонсує сингл «Ей ліє дощик», натхненний нотатками Оскара Кольберга, найвідомішого польського етнографа.

Відео було опубліковане на ютуб-каналі артистки в середині жовтня. А на початку листопада там же з'явився запис з концерту «Лемківські відлуння: Цифрове майбутнє та зелені традиції» з колишньої греко-католицької церкви Пресвятої Богородиці в Балигороді (Підкарпатське воєводство). Його метою було «вдихнути новий дух у лемківську культуру Підкарпаття, яка вже йде в забуття, та активізувати місцеву громаду». «Завдяки сучасному підходу до аранжування пісень, за який відповідає Карі Сал – вокалістка, композиторка і авторка слів, спадкоємиця лемківської культури, та використанню елементів електронної музики, проєкт адресований широкій аудиторії з особливим акцентом на молодих людей», – також читаємо в описі.

Концерт транслювала «Trójka» – Третя програма Польського радіо. Його можна подивитися і послухати на ютуб-каналі «Retransmisja Koncertu Kari Sál – Łemkowskie Echa z Cerkwi ZNMP w Baligrodzie». ●

eprasa.pl 9cfee7760e

мятливого, жебы мі то потвердил. Треба глядати люди під 90-сят років, а ту іх неє. То барз смутне и болісне, же тратиме звязок зо своїма коренями. Як чогоси тепер не встигнеме записати, задукоментувати, то стратиме то юж навсе, назавжди. Маме в церкви п. Осифа, якому внет буде 95, але не знам як там з його памятьом, ци бы дашто міг потвердити, а може подати дакы іншы стары слова з його села? А якє слово мам ту на думці? То «сцістий», якє нич мі не пригадує. Зо словника знам, же то значыло «стислий», «густий». Перше приведене ту значыня вказувало бы на то, же хтоси, хто його вжыл в Бортнім, перекрутил польскє «ścisły». То такє найпростіжше поясніня, якє здає ся мі можливе. А наступне - то більше ніж сюрприз, бо мам на думці слово «соха». Вшыткы знаме з історії, же так звали предка нашого плуга, а ту маме штоси такє, як «черепак до сушыня сіна». И буд ту мудрий, тай обясьняй одкаль в Бортнім взяла ся соха до сіна? Припадків, якы пояснити не є легко нашло бы ся ищы пару, єден з них то «выгасувати ся». Як бы-м глядал подібного слова в лемківскій бесіді, то была бы то для ня тяжка справа, але заздрийме може до польского языка, тай маме ту дос близкє фонетичні «wyhasać się» и трафляме, бо словник пояснят його значыня яко «вымучыти ся». Бортне не аж так далеко было од польскых сіл, хоц справу кус комплікує факт, же інформаторка вродила ся в 1912 році и ходила до школы лем в Бортнім. В селі з Поляками ся не контактувала, хыбаль же аж на заході. Та як з тым быти? Же был контакт, то неє сумніву, а може в школі? Вчыти зачала ся юж при Польщы, тай може там ся то зачало? Мам під руком слово, котре не потрібує поясніня, бо-м нашол: «запомнула», але и ту маме особу, котра вродила ся давно, бо в 1925 році. Шіст років ходила до школы в селі тай и ту є тото само што и попередньо. Мам ищы «зырудло» и «жарна», але неє што входити в спробу аналізу тых припадків. То што можливе з мойой страны – рюк єм, але треба памятати, же в мові діє такє штоси, як інтерференция, котра одповідат за такый в ній процес.

Буду юж кінчыл розвагы на тему сходства і ріжниц медже бортняньском и конечняньском бесідом, хоц далеко ту до вычерпаня материялу. З приведеных прикладів видно, же были розбіжности в словниковім запасі медже нашыма селами, але было іх рішуче меньше ніж того, што є спільне. Не жебы ставляти выжче Конечну, але мож зауважыти, же в нашім селі той інтерференциї было лем куціцька, но бо село розложыло ся на понад 20 кільометрів од Ґорлиц и польскых сусідів. Стояло на биті цисарци, котром переіжджали барз ріжны люде, переходили тіж війска и переваляли ся фронты. Зостало ищы зазріти до спомнутой праці, в якій п. Вікторія Гойсак разом з п. Адамом Фаловскім розважали справу лемківской етимолоґії.

Повім, же за дуже іх неє, але сут цікавы, а прикликаны ту два слова можна потрактувати яко вступний крок до уважного перегляду спомнутой выжче науковой праці. Взял єм такы: «дрылити» и «осуга». Перше заміняме словом «піпхнути», «штовхнути». Функцийонує оно тіж серед Бойків, Гуцулів и Закарпатців. Неє в тім нич дивного, бо нашы бесіды сут барз близко споріднены. Кус інакше звучыт в Гуцулів, бо «друлити». Друге то «осуга», а є то штоси такє, што зберат ся на квашені капусті, о чім мусіли колиси памятати нашы ґаздыні. Знам, же и тепер сут такы пані, якы люблят свою капусту. Як потримаме долше огуркы, то тіж буде на них осуга. Мамина капуста была така файна, же пізніще юж єм такой не посмакувал. Вера Боже! ●

РЕЦЕНЗІЇ

«Мій карпатський дідусь» – трагікомедія. Режисер: Заза Буадзе. Сценарій: Грігоріс Карантінакіс, Заза Буадзе. У головних ролях: Богдан Бенюк, Сімоне Коста, Ірина Бенюк, Сусанна Гоццетті, Мауро Сіпріані. Виробництво: ІнсайтМедіа продюсерський центр (Україна), Air Studio 8 (Італія), Pascaru Production (Молдова), Bio Illusion (Чеська Республіка). Дата виходу: 2023 рік. Тривалість: 116 хвилин.

Дарина ПОПІЛЬ

Українсько-італійська зустріч у серці Карпат

Події стрічки «Мій карпатський дідусь» (робоча назва «Небо-парасолька») відбуваються в Італії та у Карпатах. Робота над фільмом розпочалась ще у 2019 році, однак була перервана пандемією коронавірусу. Зйомки завершились в 2021 році, а фінальний етап відбувся у 2023-му. Спочатку стрічка була запланована у співпраці з Грецією, але остаточно у копродукцію замість Греції увійшли Італія, Молдова та Чехія.

Останніми роками у той чи інший спосіб український кінематограф звертається до теми української еміграції. У 2022 році на екрани вийшла стрічка «Коза Ностра. Мама їде» з Ірмою Вітовською у головній ролі про пригоди українки на сонячній Сицилії. Фільм можна ідентифікувати як пригодницьку або навіть трохи кримінальну комедію (рецензію на фільм можна прочитати у «НС №12» від 21 травня 2023 року). «Мій карпатський дідусь» – це ж радше про пригоди юного італійця в Україні. І ці пригоди зовсім іншого типу та емоційного наповнення, аніж перипетії героїні у «Коза Ностра». Також, хоча «Мій карпатський дідусь» ідентифікують як драму-комедію, здається, драма все-таки відчутно переважає у цій стрічці.

Спільною рисою обох фільмів є українські Карпати. Звідки головні герої походять і туди у певні моменти своїх життів повертаються або ж тікають звідти. У стрічці «Мій карпатський дідусь» Карпати можна трактувати як окремий персонаж зі своїм характером та почуттями-погодою.

Але поки ми попадемо в українські гори, то спершу знайомимось з несміливим підлітком Мікеле, що проживає в італійській Генуї. Він не дуже охоче допомагає своїй мамі-українці, що приїхала з ним іще немовлям до Італії у пошуках його горе-батька-італійця, з яким познайомилась в інституті в Україні. Мікеле, як й інші підлітки, перейнятий своїми проблемами, а власне, симпатією до дівчини.

18.

eprasa.pl 9cfee7760e

Продовження з 17 сторінки

Одного дня він відмовив матері у допомозі з закупами, а повернувшись ввечері додому, довідався страшну новину: мама трагічно загинула.

Мікеле залишився сам. Але довідується, що у нього є дідусь в Україні. Мама ж написала заповіт, де просить розвіяти її прах на батьківщині. Тож парубок неохоче вирушає в саме серце Карпат, до села Бережниця, виконати останню волю своєї матері.

Мікеле боїться висоти, тож не надто тішиться, коли його везуть в гущавину гір гвинтокрилом. До речі, чому саме так він туди добирається, незрозуміло. Мабуть, така подорож і приземлення ефектні для фільму. На Мікеле чекає похмурий дідусь Михайло (легендарний Богдан Бенюк), який колись був професійним клоуном.

Ну і тут починається основний конфлікт стрічки: відносини поміж чужими одне одному дідусем та онуком. Ситуація максимально ускладнена фактом, що Мікеле зовсім не знає української, а дідусь відповідно італійської чи навіть англійської. Тут, звісно, питання до творців фільму, чому вихований самотньою матір'ю-українкою хлопчик не знає жодного слова українською. Ну, але, мабуть, такий був задум.

Кожен з героїв розмовляє по-своєму і намагається щось пояснити іншому. Обоє весь час нервують. Мабуть, завдяки дуже добрій грі Бенюка, дискомфорт їхнього спілкування відчувається дуже яскраво, від цього робиться аж незатишно.

Донька Михайла заповіла, що хоче бути розвіяною з високої дерев'яної вежі на горі біля хати. Цю вежу колись збудував для неї батько. Вежа розвалилась, тож внукові та дідові треба її відновити. Вежа є певним символом, адже побудувати треба не лише її, але й стосунки Мікеле та Михайла.

У фільмі є багато символічних моментів, які можна відшуковувати поміж кадрів. Наприклад, трансформація сільського туалету. Спочатку – брудний, страшний, зі старими газетами замість туалетного паперу, він шокує Мікеле, викликає нерозуміння, огиду, відчуження. Таким є ставлення підлітка на старті його приїзду до всього довкола, до свого українського коріння загалом. Наприкінці ж фільму перед нами постає чистенька, акуратна, прикрашена вбиральня з товстеньким рулоном туалетного паперу. Мікеле усміхається в цій сцені, і стає зрозуміло, що він у цих українських горах, поруч з дідусем-буркотуном, почувається вже значно краще та комфортніше. Все довкола вже не відштовхує його, а радше приймає, як і він починає приймати свою українську половинку.

ОГОЛОШЕННЯ

Запрошуємо усіх потребуючих, хворих та старших замешкати разом з нами у Домі Божого Милосердя в Пралківцях.
Ekumeniczny Dom Pomocy Społecznej
Prałkowce 231, 37-700 Przemyśl
Tel. **16 6787773**, email: **edps.pralkowce@gmail.com**

У стрічці є також багато повернень у минуле. В дитинство Ніни, яке вона проводить з батьком, що робить кар'єру клоуна. Згодом бачимо сцену, де Ніна розповідає батькові про те, що народила сина. Реакція Михайла на це вкрай потужна. Ймовірно, після цього стосунки батька та доньки обірвались.

Загалом у фільмі є багато наче перерваних сцен та недоказаних моментів. Творці стрічки ніби «закидають» якісь гачки, але не розкручують далі. Можливо, це також зроблено зумисно. Хоча ця певна хаотичність трохи дезорієнтує.

Великим плюсом фільму є істинна автентика. Персонажі довкола – правдиві гуцули, їхня мова, традиції, поведінка є справжніми, не награними. Є такі кадри у фільмі, де нема відчуття, що це режисура. Наче просто звичайні події у карпатському селі. Як ось коли Мікеле приходить в гості до сусіда Юри, чи служба божа в церкві, чи гуцульське весілля.

Знову ж таки, деякі моменти наче позбавлені трохи логіки. Як ось коли за Мікеле вже має знову прилетіти вертоліт, але дуже кепська погода, отож політ відмінили. І в той же час герої вирушають на весілля, де погода вже тепленька і сонячна. Ну, зрештою, в горах погода міняється часто. Нехай це будуть вибрики природи, а не творців стрічки.

На весілля дідусь та внук вирушили одразу після того, як здійснили останню волю Ніни і розвіяли її прах з відбудованої вежі. Символічно, що Мікеле заради цього поборов свою фобію висоти, а Михайло довго збирався на похоронну процесію і вирішив відбути її у своєму старому яскравому костюмі клоуна.

На весіллі ж кожен з героїв не зумів розслабитись та повеселитись. Але вони прожили свою втрату по-різному. Михайло викинув свої емоції артистичним виступом на межі з істерикою, Мікеле ж напився та заснув. Загалом весілля після похорону для гуцулів, можливо, теж є природним. Тут плачуть, а тут скачуть.

Стрічка також презентує конфлікт поміж різними поколіннями і спробу його вирішення, зрозуміння одне одного. Поступово, не розуміючись у мовному сенсі, внук та дідусь таки зближуються, між ними виникають в прямому сенсі безмовні любов та гармонія.

Кульмінація фільму насправді дуже сумна та зворушлива. Тут багато в кого з глядачів з'являться сльози, а також розуміння, чому робоча назва стрічки «Небо-парасолька».

Якщо б стрічку творив Голлівуд, мабуть, нам запропонували би щасливий кінець. Де здорові та усміхнені внук та дідусь розвинули б, наприклад, свій успішний агробізнес у мальовничих Карпатах або щось у такому дусі. Але перед нами все-таки драма. Тож Мікеле, переживши, мабуть, найбільш дивну поїздку у своєму житті, проте таку, що багато йому відкрила та показала, вертається таки до Італії.

Там він символічно знаходить під кафе, де вони працювали з мамою, її обручку, яку вона загубила на початку фільму. Мікеле, мабуть, віддасть її своїй коханій і буде жити своє щасливе італійське життя, шкода, що за логікою фільму, українського в його подальшій долі, мабуть, нічого вже не буде.

Українське залишилось в серці Карпат, на гарному фото, яке вони встигли зробити з його карпатським дідусем, сумним клоуном. ●

eprasa.pl 9cfee7760e

Передплата «Нашого слова» на 2025 рік

ПОЛЬЩА

Кількість примірників	Ціна одного примірника в передплаті	Квартал	Пів року	Рік
ЗВИЧАЙНА ПОШТА (PRZESYŁKA EKONOMICZNA)				
1 примірник	**7,00** зл + поштові оплати	**145,00** зл	**290,00** зл	**580,00** зл
3 примірники і більше (ціна одного примірника)	**7,00** зл без поштових оплат	**91,00** зл	**182,00** зл	**364,00** зл
АВІАПОШТА (PRZESYŁKA PRIORYTETOWA)				
1 примірник	**7,00** зл + поштові оплати	**155,00** зл	**310,00** зл	**620,00** зл
10 примірників і більше (ціна одного примірника)	**7,00** зл без поштових оплат	**91,00** зл	**182,00** зл	**364,00** зл

ЄВРОПА + УКРАЇНА

Пів року	Рік
АВІАПОШТА	
550,00 зл	**1100,00** зл
130,00 євро	**260,00** євро

КАНАДА

Пів року	Рік
АВІАПОШТА	
580,00 зл	**1160,00** зл
200,00 дол КАНАД.	**400,00** дол КАНАД.

США

Пів року	Рік
АВІАПОШТА	
580,00 зл	**1160,00** зл
140,00 дол США	**280,00** дол США

ДО УВАГИ БАТЬКІВ!

Надсилайте нам фотографії ваших дітей, які народилися в 2024 році. Для того, щоб вони з'явилися у святковому номері нашої газети, чекаємо на знімки до 26 грудня на електронну адресу редакції: **redakcja@nasze-slowo.pl.** Просимо зазначати ім'я, прізвище, вагу, зріст, а також місцевість – бажано українською мовою. Чекайте відповіді на свій лист. Якщо відповіді немає, значить, редакція не отримала фото. В такому разі просимо надіслати мейл ще раз або телефонувати нам: +48 (22) 677-88-10.

Редакція «Наше слово»

Об'єднання українців у Польщі у 2024 р. реалізує проєкти, дофінансовані дотацією міністра внутрішніх справ і адміністрації:

1. Поточна діяльність ОУП.
2. Діяльність Осередків української культури.
3. Видавання тижневика «Наше слово» у 2024 р.
4. Діяльність хорів та художніх колективів.
5. Дитячі фестивалі та конкурси.
6. Видання річника «Український альманах» 2025.
7. Зустрічі на прикордонні.
8. 48. ЯрмаRock ФЕСТ.

Наше Слово **Adres:** Redakcja "Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: **biuro redakcji** – tel./fax 22 677-88-10, +48 510-162-854, redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46, redakcja – 22 677-84-45. **E-mail:** redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogłoszenia@nasze-slowo.pl Internet: www.nasze-slowo.pl **Kolegium Redakcyjne:** Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuczenko, Anastazja Krawczuk. **Zespół redakcyjny: pełniący obowiązki redaktora naczelnego** – Paweł Łoza, **sekretarz** – Tetiana Daniuczenko, **redaktorzy** – Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), redaktor stylistyczny – Anna Russu, redaktor techniczny – Olga Michaluk, **biuro redakcji** – Katarzyna Stepan. **Współpracownicy:** Anastazja Krawczuk (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański (Gładyszów).
Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat), E-mail: sekretariat@ukraincy.org.pl, biuro@ukraincy.org.pl Internet: http://ukraincy.org.pl **Fotoskład:** Redakcja „Nasze Słowo" **Druk:** Drukarnia „Efekt". Nakład 2000 egz. Pismo dofinansowano ze środków budżetu państwa Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa.
Konto bankowe dla wpłat w PLN: 47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD: IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa,
Konto bankowe dla wpłat tylko w USD: IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa.

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji. Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy. Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika. Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa" wyłącznie za zgodą redakcji. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Słowo" dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w wybranych EMPiK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Publikacje wyrażają jedynie poglądy autora/ów i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Статті виражають точку зору авторів і не можуть уособлювати офіційну позицію Міністра внутрішніх справ та адміністрації.

eprasa.pl 9cfee7760e

ЗОЛОТО І ВУСА

Маланка в Народному

ЛОКАЛЬНА КУХНЯ • БАР • ОРКЕСТР ЗІ ЛЬВОВА

25/01/2025 год. 20.00

ПІД ЧАС МАЛАНКИ ВІДБУДЕТЬСЯ АУКЦІОН НА ПІДТРИМКУ УКРАЇНИ

Квитки:

Звичайні: до 31.12.2024 - 250 зл (від 1.01.2025 - 300 зл)
Студентські: до 31.12.2024 - 190 зл (від 1.01.2025 - 250 зл)

Обов'язкова резервація місць: тел. 730 188 648 (пн-пт 9.00-16.00)

До зустрічі в Народному домі в Перемишлі!

платна реклама

eprasa.pl 9cfee7760e